

Młodzi dorośli – niedostrzegane pokolenie czy zaniedbany obszar badawczy

BEATA PASTWA-WOJCIECHOWSKA

Uniwersytet Gdański

ORCID: 0000-0002-0561-6125

Wprowadzenie

Współczesny świat stanowi z jednej strony miejsce inspirujące do rozwoju, pełne różnego rodzaju pozytywnych wyzwań i doświadczeń, z drugiej zaś postrzegany jest jako miejsce wrogie, pełne niebezpieczeństw i negatywnych emocji. Ta dwubiegunowość sprawia, że często oscylujemy pomiędzy tymi wymiarami, zapominając o zasadzie złotego środka, czyli że świat ma więcej wymiarów niż tylko dwa. Każda grupa wiekowa, jak i każde pokolenie jest skłonne do ekstremalnych ocen, aczkolwiek z biegiem nabywania doświadczeń życiowych zaczyna dostrzegać większą złożoność i subtelności otaczającego nas świata. W badaniach naukowych, w praktyce klinicznej lub terapeutycznej czy poglądach opinii społecznej wydaje się, że w podobny sposób patrzymy na młodych dorosłych. Z jednej strony koncentrujemy się na wpływie dwóch pierwszych dekad życia, związanych z doświadczaniem różnego rodzaju problemów czy też trudności, i ich znaczeniu dla dalszego funkcjonowania w dorosłym życiu, w tym we wczesnej dorosłości, z drugiej zaś koncentrujemy się wyłącznie na pozytywnych aspektach ich funkcjonowania i odnoszeniu sukcesów. Warto zdać sobie zatem sprawę, że jest to wyłącznie część opisu zagadnień ważnych dla zrozumienia młodego pokolenia i pokierowania ich rozwojem, tak aby

jakość ich życia była jak najlepsza w dalszych etapach rozwoju. W konsekwencji o codzienności i problemach osób między 20. a 35. rokiem życia wiemy znacznie mniej, niż sądzimy. Z punktu widzenia społecznego to właśnie ta grupa wiekowa ma istotne znaczenie dla rozwoju społeczeństw w różnorodnych aspektach, np. ekonomicznym, zdrowotnym, demograficznym, dobrostanu społecznego czy dominującym kształcie relacji międzyludzkich. Warto zaakcentować, że okres wczesnej dorosłości jest czasem, w którym osiąga się maksymalny punkt rozwoju fizycznego i psychicznego, nie mniej jednak brak spektakularnych zmian sprawia, że często nie zwraca się szczególnej uwagi na ten etap życia. Tym samym można się zastanowić, czy pomimo wagi dla rozwoju społecznego tej grupy wiekowej jest ona dostatecznie doceniana w badaniach naukowych i percepcji społecznej.

Pomiędzy rozwojem indywidualnym a wspólnotą pokoleniową

Pierwszą kwestią, na której należałoby się skupić, to rozumienie pojęcia „młodych dorosłych”. I tak, przyjmuje się, że wczesna dorosłość jest, najogólniej ujmując, definiowana jako przedział czasowy od około 18. Do 25. roku życia. Niektórzy badacze twierdzą, że okres dorosłości utrzymuje się do 29. r.ż., natomiast zgodnie z wytycznymi USAID¹ jest to okres od momentu dojrzewania do 30 r.ż., a nawet nieco później. Ale należy także uwzględnić fakt, że różni ludzie w tym samym przedziale wiekowym w różnym stopniu uważają się za naprawdę „dorosłych”. Dlatego też na przykład etykieta „wschodząca” została zastosowana do tych osób, które nie uważają się za tak pełni dorosłych, a etykieta „młody” dorosły – do osób w tym samym przedziale wiekowym, które myślą o sobie jako o dorosłych². Rozważania te prowadzą do wniosku, że psychologiczne postrzeganie niezależności i autonomii może być bardziej istotnym wyznacznikiem tego okresu niż czynniki socjologiczne, takie jak przyjmowanie nowych

¹ United States Agency for International Development, 2012 za: P.C. Scales, P.L. Benson, S. Oosterle, K.G. Hill, J.D. Hawkins, T.J. Pashak, *The dimensions of successful young adult development: A conceptual and measurement framework*, “Applied Developmental Science” vol. 20(3), 2015, <https://doi.org/10.1080/10888691.2015.1082429>

² L. Blinn-Pike, S.L. Worthy, J.N. Jonkman, G.R. Smith, *Emerging adult versus adult status among college students: Examination of explanatory variables*, “Adolescence” vol. 43(171), 2008.

ról i obowiązków³. Z drugiej strony należy także uwzględnić fakt, że zestaw doświadczeń wspólnych i ważnych dla kształtowania postaw młodych dorosłych zależy w dużej mierze od wymagań i zadań rozwojowych, charakterystycznych dla określonego wieku życia, ale także od uwarunkowań społecznych. Przyjmuje się, że okres wczesnej dorosłości to okres, w którym głównym zadaniem rozwojowym jest znalezienie własnego miejsca w systemie relacji społecznych, znalezienie sposobów samorealizacji, adekwatnych do warunków, w jakich się żyje, oraz zintegrowanie doświadczeń z różnych obszarów własnej aktywności⁴.

Badania wyraźnie pokazują, że młodzi dorośli, częściej niż jakakolwiek inna grupa wiekowa, doświadczają znaczących zmian w podstawowych aspektach tożsamości, takich jak miejsce zamieszkania, status związku i światopogląd⁵. U zdecydowanej większości młodych ludzi w tym okresie ulegają zmianie ich relacje rodzinne i/lub z dotychczasowymi znajomymi, co wynika np. z faktu wyprowadzania się z domu w celu dalszej edukacji bądź poszukiwania pracy. Niektórzy z nich mogą po raz pierwszy mieszkać z dala od domu, rodziny, znajomych i znanych im dotychczas organizacji (np. edukacyjnych, religijnych), podczas gdy inni będą nadal mieszkać z rodzicami, co z kolei może wynikać albo z uwarunkowań ekonomicznych bądź kulturowych, co może wzbudzać w nich przekonanie, że zasługują na większą niezależność, a co za tym idzie, pragnienie renegocjacji zasad i norm⁶.

Badacze różnych grup wiekowych zwracają uwagę z jednej strony na ich „walkę” o podmiotowość, z drugiej zaś na „wspólnotę pokoleniową”, która daje zarówno poczucie jedności, jak i odrębności. O ile podmiotowość akcentowana jest przede wszystkim na wczesnych etapach rozwojowych, o tyle „wspólnota pokoleniowa”, czyli wspólne doświadczenia, dotychczasowa podzielana historia, jest powszechnie uznawana w każdej grupie wiekowej⁷. Ponadto, jak

³ J.J. Arnett, *Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties*, „American Psychologist” vol. 55(5), 2000.

⁴ K. Hamer, *Identyfikacje społeczne, uznawane kryteria polskości i fundamenty moralne młodych Polaków* [w:] *Młodzi dorośli: identyfikacje, postawy, aktywizm i problemy życiowe*, red. K. Skarżyńska, Warszawa 2021.

⁵ J.J. Arnett, *Emerging adulthood: A theory...*, op. cit.

⁶ P.C. Scales, P.L. Benson, S. Oesterle, K.G. Hill, J.D. Hawkins, T.J. Pashak, *The dimensions of successful young...*, op. cit.

⁷ P. Śpiewak, *O pokoleniach* [w:] *Rozmowy na nowy wiek*, red. K. Janowska, P. Mucharski, Kraków 2002; P. Kulas, *Inteligencja zaprzeczona. Etos i tożsamość młodych inteligentnych elit*, Warszawa 2017.

podkreślają badacze, etapy rozwojowe ulegają od pewnego momentu przesunięciu w czasie, tym samym w ostatnich latach obserwujemy opóźnienie wchodzenia w dorosłość (*emerging adulthood*)⁸. W konsekwencji młodzi ludzie dłużej mieszkają z rodzicami, później zaczynają pracować, usamodzielniać się i zakładać rodziny, co prowadzi do coraz większej samotności w tej grupie wiekowej⁹. Dlatego też dla prowadzonych rozważań istotnym jest zdefiniowanie zarówno pojęcia tożsamości, jak i pokolenia. Ludzie mają zarówno tożsamość osobistą (związaną z pojęciem „ja”), czyli spostrzegają siebie jako niepowtarzalną osobę, o własnych celach i wyznawanych wartościach, jak i tożsamość społeczną (związaną z pojęciem „my”), czyli spostrzegają siebie jako należących do grupy społecznej (np. grupy przyjaciół, grupy zawodowej czy społecznej). Z konkretną wybraną grupą czują więź, pragną w jej ramach współdziałać z innymi członkami, mają poczucie, współdzielenia celów i wartości¹⁰. Pojęcie tożsamości ujmowane jest w kontekście zmian społecznych o przełomowym charakterze ze względu na kształtującą się wówczas konieczność poszukiwania odpowiedzi na fundamentalne pytania, jak np. „kim jestem?”, czy „co oznacza dla mnie bycie dobrym człowiekiem?”. Warto zaznaczyć, że „zmiana” wymusza bądź też stwarza potrzebę rekonstrukcji i redefinicji starych pojęć, stworzenia nowych koncepcji rzeczywistości społecznej i funkcjonujących w niej podmiotów, wreszcie – sposobów definiowania siebie¹¹. Dlatego też z perspektywy podmiotu czy to jednostkowego, czy zbiorowego tożsamość „wymusza” konieczność umiejscowienia siebie, ale także odnalezienia się w otaczającym świecie poprzez określenia sposobu funkcjonowania w rzeczywistości podlegającej nieustannym zmianom. Podmiot tym samym podlega refleksji bądź też dokonuje wyboru spośród wielu, często sprzecznych, bądź też odwrotnie – zbliżonych do siebie nawzajem alternatyw. Kształtowanie tożsamości odbywa się w perspektywie biograficznej na drodze uzgodnień, interpretacji, czy też nadawania znaczeń, ale także uwikłane jest w proces podejmowania decyzji przez jednostkę

⁸ D. Wiszejko-Wierzbička, A. Kwiatkowska, *Wchodzenie w dorosłość. Ogólnopolskie badanie młodych Polaków w wieku 18–29 lat*, „Studia Socjologiczne” nr 2(229), 2018.

⁹ K. Hamer, *Identyfikacje społeczne...*, op. cit.

¹⁰ J. Grzelak, M. Jarymowicz, *Tożsamość i współzależność [w:] Psychologia, t. 3: Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*, red. J. Strelau, Gdańsk 2000.

¹¹ I. Machaj, *Walory poznawcze kategorii tożsamości społecznej jednostki [w:] Tożsamość i identyfikacje. Propozycje teoretyczne – doświadczenia badawcze*, red. E. Smolarkiewicz, J. Kubera, Poznań 2017.

i ponoszenia za nie odpowiedzialności, co czyni je procesem refleksyjnym. Dlatego też, jak podkreślają Smolarkiewicz, Kubera¹², „współczesność ustanawia jednostkę nie tylko podmiotem konstruującym tożsamość na zasadzie wyboru spośród dostępnych alternatyw odniesień tożsamościowych, ale przede wszystkim jest jej kreatorem”. Współcześnie człowiek niejednokrotnie zмага się ze sobą jako wewnątrznie sprzecznym, obcym innym ludziom i samemu sobie. Z kolei odnosząc się do pojęcia pokolenia, jak zwraca uwagę K. Skarżyńska¹³, w literaturze przedmiotu wyróżniono co najmniej dwa znaczenia tego konstruktu, tj. „mocniejsze” i „słabsze”. I tak, w znaczeniu mocniejszym oznacza ono „zbiorowość młodych osób, które pod wpływem podobnych doświadczeń społeczno-kulturowych w okresie socjalizacji i dojrzewania wytworzyły „zbiorowy światopogląd”, a czego konsekwencje stanowiły określone zespoły postaw i wartości, podzielanych przez znaczącą większość tak wyróżnionego pokolenia”¹⁴. H. Świda-Ziemia zwróciła uwagę, że światopogląd ten ułatwia porozumiewanie się swoistym kodem wewnątrz danego pokolenia, który to kod ukształtował się w czasie ich młodości. Nawet jeżeli ich „wspólnota światopoglądowa” przestaje istnieć (w efekcie różnych indywidualnych doświadczeń), to pamięć wspólnych pokoleniowych doświadczeń ma wpływ na ich kolejne życie. K. Skarżyńska¹⁵ podkreśla, że poznanie i zrozumienie konsekwencji tych wspólnych doświadczeń dzisiejszych młodych dorosłych nabiera jeszcze większego znaczenia dla przewidywania przyszłości społeczeństwa. Należy jednak pamiętać o tym, że to samo doświadczenie może być odmiennie przeżywane zależnie w zależności od podmiotowych cech osobowości jednostki, postaw bliskiego otoczenia, otrzymanego i spostrzeganego wsparcia społecznego. Z kolei „słabsze” rozumienie pokolenia odnoszone jest do grupy ludzi, która dojrzewała w podobnym społecznym i kulturowym kontekście, jaki współkształtował hierarchię wartości, postawy i rodzaje aktywności.

¹² E. Smolarkiewicz, J. Kubera, *Wprowadzenie. Tożsamość i identyfikacje. Propozycje teoretyczne – doświadczenia badawcze* [w:] *Tożsamość i identyfikacje. Propozycje teoretyczne – doświadczenia badawcze*, red. E. Smolarkiewicz, J. Kubera, Poznań 2017, s. 8.

¹³ K. Skarżyńska, *Młodzi dorośli Polacy: Wspólne i indywidualne doświadczenia oraz ich mentalne konsekwencje* [w:] *Młodzi dorośli: identyfikacje, postawy, aktywizm i problemy życiowe*, red. K. Skarżyńska, Warszawa 2021.

¹⁴ H. Świda-Ziemia, *Wartości egzystencjalne młodzieży lat dziewięćdziesiątych*, Warszawa 1999, s. 47 za: K. Skarżyńska, *Młodzi dorośli Polacy: Wspólne...*, op. cit., s. 6.

¹⁵ K. Skarżyńska, *Młodzi dorośli Polacy: Wspólne...*, op. cit.

Młodzi dorośli w świetle badań naukowych

W naukowej literaturze przedmiotu możemy odnaleźć wiele badań poświęconych młodym dorosłym, które odnoszą się do bardzo zróżnicowanych aspektów ich funkcjonowania. Warto jednak zdać sobie sprawę, że grupa ta, która mieści się w przedziale wiekowym od 18/20. do 35. r.ż. jest zróżnicowana ze względu na różne zadania rozwojowe, które przed nią stoją. W krajach uprzemysłowionych w ostatnich dziesięcioleciach poświęcono wiele uwagi zagadnieniu dotyczącemu przekraczania przez młodych ludzi pogranicza między okresem dojrzewania a dorosłością¹⁶. Meta-badania wykazały, że młodzież i młodzi dorośli są bardziej zaniepokojeni problemami psychicznymi niż kiedykolwiek wcześniej¹⁷. Coraz częstsze występowanie problemów emocjonalnych wydaje się być typowe dla społeczeństw, w których młodzi ludzie mają więcej czasu na odkrywanie przyszłych możliwości¹⁸. Pojawia się pilne pytanie: jakie są psychologiczne konsekwencje takiego stanu rzeczy?

Młodzi dorośli stali się podmiotem dyskusji i badań empirycznych związanych przede wszystkim z ich wchodzeniem w dorosłe życie. Opuszczenie domu rodzicielskiego w związku z poszukiwaniem samodzielnego miejsca zamieszkania, pozyskaniem niezależności finansowej, ukończeniem szkoły, podjęciem pracy w pełnym wymiarze godzin, zawarcie małżeństwa i zostanie rodzicem są często uważane za kluczowe wskaźniki dorosłości. W badaniach zidentyfikowano trzy główne grupy młodych dorosłych, podążających różnymi ścieżkami rozwojowymi, w ramach których wyodrębniono takie wskaźniki jak: wykształcenie, zatrudnienie, zawarcie małżeństwa, rodzicielstwo i samodzielne zamieszkanie¹⁹: pierwsza grupa obejmuje młodych dorosłych, którzy

¹⁶ G. Jacobsson, F. Tysklind, A. Werbart, *Young adults talk about their problems*, "Scandinavian Journal of Psychology" vol. 52(3), 2011, <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2011.00874.x>

¹⁷ E. Fombonne, *Increased rates of psychosocial disorders in youth*, "European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience" vol. 248, 1998, <https://doi.org/10.1007/s004-060050013>

¹⁸ J.J. Arnett, *Emerging adulthood: A theory...*, op. cit.

¹⁹ S. Oesterle, J.D. Hawkins, K.G. Hill, J.A. Bailey, *Men's and women's pathways to adulthood and their adolescent precursors*, "Journal of Marriage and Family" vol. 72(5), 2010, <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00775.x>; S. Oesterle, J.D. Hawkins, K.G. Hill, *Men's and women's pathways to adulthood and associated substance misuse*,

wcześnie rozpoczynają tworzenie własnych rodzin, już jako nastolatki, i inwestują bardzo mało w edukację pomaturalną; drugą grupę wyróżnia wiek, w którym zostają po raz pierwszy rodzicami, tj. 20–25 r.ż. Osoby te również stosunkowo mało inwestują w edukację pomaturalną na rzecz zaangażowania w pracę w pełnym wymiarze godzin; trzecia grupa to osoby, które najpierw inwestują w edukację, zatrudnienie i rozwój kariery, natomiast odkładają tworzenie rodziny na później, czyli ok. 30 r.ż. lub później. Niektóre z tych ścieżek różnią się znacznie w zależności od płci, ponieważ kobiety częściej niż mężczyźni wcześniej decydują się na założenie rodziny również poza kontekstem małżeństwa. W swoim podłużnym badaniu ponad 800 młodych dorosłych Oesterle i in.²⁰ stwierdzili, że ponad 40 proc. zarówno mężczyzn, jak i kobiet zainwestowało w edukację pomaturalną i odłożyło tworzenie rodziny, co czyni ją najczęstszą ścieżką rozwojową. Jednak analiza pozostałych ścieżek rozwojowych wykazała, że znaczny odsetek badanych był również niezamężny do 30 roku życia, ale poczynił ograniczone inwestycje w edukację policealną (27 proc. kobiet i 26 proc. mężczyzn) lub zawarł związki małżeńskie i posiadał dzieci wcześniej, ale nie podjęli nauki na studiach (29 proc. kobiet i 32 proc. mężczyzn). Okazało się, że te grupy, które nie zainwestowały w edukację pomaturalną, stanowiły większość próby, pomimo że miały zupełnie inne trajektorie tworzenia rodziny.

W badaniach zwrócono uwagę na pozytywne i negatywne aspekty wczesnego posiadania dzieci i zakładania rodziny przez młodych dorosłych, aczkolwiek w przestrzeni naukowej, jak i społecznej wydają się dominować negatywne konsekwencje takich decyzji. I tak, dowiedziono, że bardzo wczesne tworzenie rodziny wpływa na zdrowie psychiczne matek, na przykład poprzez zwiększenie ryzyka nadużywania substancji psychoaktywnych²¹. Okazuje się także, że osoby wywodzące się z rodzin naznaczonych ubóstwem znacznie częściej angażują się w tworzenie rodziny, podczas gdy dzieci z domów o odpowiednich dochodach

---

“Journal of Studies on Alcohol and Drugs” vol. 72(5), 2011, <https://doi.org/10.15288/jsad.2011.72.763>; P.C. Scales, P.L. Benson, S. Oesterle, K.G. Hill, J.D. Hawkins, T.J. Pashak, *The dimensions of successful young...*, op. cit.

²⁰ S. Oesterle, J.D. Hawkins, K.G. Hill, J.A. Bailey, *Men’s and women’s pathways to adulthood and their...*, op. cit.

²¹ S. Oesterle, J.D. Hawkins, K.G. Hill, *Men’s and women’s pathways to adulthood and associated...*, op. cit.; P.C. Scales, P.L. Benson, S. Oesterle, K.G. Hill, J.D. Hawkins, T.J. Pashak, *The dimensions of successful young...*, op. cit.

częściej inwestują w ukończenie szkoły policealnej²². Okazuje się jednak, że takie wydarzenia życiowe jak małżeństwo, ciąża (lub posiadanie małżonka w ciąży) czy bycie rodzicem we wczesnej dorosłości mogą pełnić również rolę ochronną, np. wydają się zmniejszać zaangażowanie w narkotyki²³ czy ograniczać wchodzenie w konflikt z prawem młodych mężczyzn²⁴. Tym samym mogą zapewniać możliwość zmiany z negatywnych na bardziej pozytywne ścieżki rozwoju w kolejnych okresach rozwojowych²⁵. Wielu młodych ludzi wychowywanych w niekorzystnych warunkach ma inne mocne strony niż ich rówieśnicy wychowywani w korzystnych warunkach, w szczególności zalicza się do nich relacje z rodziną i/lub innymi ważnymi osobami, które wyposażają ich w umiejętności bycia odpornymi oraz odniesienia sukcesu w przejściu do młodej dorosłości dzięki wspólnym standardom sukcesu. Co ciekawe, ten wątek w badaniach jest często pomijany albo ujmowany w kategoriach negatywnych. Innymi słowy, rzeczywistość rozwojowa, w której jednostki się wychowują, przyczynia się również do tworzenia różnych ścieżek rozwojowych do dorosłości. Na przykład analizy podłużne pozwoliły na zidentyfikowanie kilku klas trajektorii rozwojowych w okresie przechodzenia do młodej dorosłości, od ogólnego rozwoju tożsamości do zachowań antyspołecznych i zachowań seksualnych²⁶.

Podkreślanie znaczenia rozwoju edukacyjnego oraz wzrostu aspiracji i ambicji, by zdobywać wyższe wykształcenie, ma zapewniać młodemu pokoleniu przewagę konkurencyjną na rynku pracy i w życiu. Ale też młodzi dorośli oparli się korporacyjnemu porządkowi wymagającemu nieustannych poświęceń i zatarcia godzin pracy i odpoczynku, aby móc odnaleźć równowagę między pracą a życiem osobistym. Okazuje się, że okresem, który w pewnym sensie przewartościował świat rynku pracy był okres pandemii. Dane wskazują, że

²² S. Oesterle, J.D. Hawkins, K.G. Hill, J.A. Bailey, *Men's and women's pathways to adulthood and their...*, op. cit.; P.C. Scales, P.L. Benson, S. Oesterle, K.G. Hill, J.D. Hawkins, T.J. Pashak, *The dimensions of successful young...*, op. cit.

²³ S. Oesterle, J.D. Hawkins, K.G. Hill, *Men's and women's pathways to adulthood and associated...*, op. cit.

²⁴ P.C. Scales, P.L. Benson, S. Oesterle, K.G. Hill, J.D. Hawkins, T.J. Pashak, *The dimensions of successful young...*, op. cit.

²⁵ L. Feinstein, J. Bynner, *The importance of cognitive development in middle childhood for adulthood socioeconomic status, mental health, and problem behavior*, "Child Development" vol. 75, 2004 <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2004.00743.x>

²⁶ P.C. Scales, P.L. Benson, S. Oesterle, K.G. Hill, J.D. Hawkins, T.J. Pashak, *The dimensions of successful young...*, op. cit.

już co szósty mieszkaniec Unii Europejskiej między 20–34 r.ż. zalicza się do tzw. grupy 3 x NIE. To młodzi dorośli, którzy nie pracują, nie uczą się ani nie szkolą. Na wyżej opisany stan wpływ wydają się mieć następujące zjawiska: a) ujawniła się różnorodność generacyjna, b) poszukiwanie tożsamości: odkrywanie „ja” i jego uwarunkowań, co działo się w kontrze wobec rodziny, zastanych norm i wzorców, zarazem jednak z rosnącą rolą rówieśników, potęgowaną dzięki kontaktom w sieci, c) zmiana zaczyna ulegać model obojętności wobec spraw publicznych albowiem szybciej dostrzegane, jako coś ważnego i wartego pokoleniowego zainteresowania, są sprawy środowiskowe i katastrofa klimatyczna niż wyzwania dotyczące demokracji czy praw obywatelskich²⁷.

Wielu badaczy bez względu na położenie geograficzne zaobserwowało w ostatnich rocznikach 18–24-latków zjawisko opóźniania wchodzenia w dorosłość, a tym samym przypisane temu okresowi role oraz zadania, np.: „przeciąganie” studiów i zmiany wybranego kierunku, opóźnianie lub unikanie momentu zakładania rodziny, w tym także odraczenie decyzji o posiadaniu dziecka/dzieci. Przejawem „opóźniania” dorosłości są także słabsze niż w starszych pokoleniach społeczne więzi osób w wieku 18–24 lata. Badania prowadzone na różnych próbach od kilkunastu lat dowodzą słabszych niż wśród starszych osób więzi najmłodszych dorosłych, np.: mniej silnie identyfikują się zarówno z szerokimi kategoriami jak naród czy religia, jak i z rodziną, przyjaciółmi czy z sąsiadami²⁸. Z kolei między 25. a 35. rokiem życia „zadania rozwojowe” zaczynają coraz bardziej koncentrować się na poszukiwaniach stałych partnerów życiowych i zakładaniu rodziny, co determinuje dominację takich potrzeb jak posiadanie własnego mieszkania, niezależności finansowej czy stabilizacji zawodowej. Dlatego wielu badaczy dokonuje porównania albo obu wyżej wymienionych grup młodych dorosłych, albo z innymi grupami rozwojowymi.

Zarówno zaangażowanie we wspierające relacje z rodzicami i rówieśnikami, jak i percepcja odpowiedniego wsparcia społecznego ze strony znaczących innych jest niezbędne do pozytywnego zdrowia psychicznego w trakcie rozwoju. Chociaż poleganie na wsparciu rodziców czy rówieśników może się zmienić wraz z wiekiem²⁹, to postrzegane zaangażowania rodziców, relacji z rodzicami

²⁷ K. Szafraniec, *Dojrzewający obywatele dojrzewającej demokracji*, Warszawa 2012.

²⁸ K. Hamer, *Identyfikacje społeczne...*, op. cit.

²⁹ A.B. Nickerson, R. Nagle, *The influence of parent and peer attachments on life satisfaction in middle childhood and early adolescence* [in:] *Quality-of-Life Research on Children and Adolescents. Social Indicators Research Series*, eds. A. Dannerbeck,

oraz funkcjonowanie rodziny mają największy wpływ na poziom zadowolenia z życia, pomimo stresujących okoliczności życiowych. Okazuje się, że istotne znaczenie dla opisu funkcjonowania młodych dorosłych ma poczucie satysfakcji z własnego życia. I tak, najnowsze dowody empiryczne sugerują, że młodzi dorośli o wysokim poziomie satysfakcji z własnego życia odznaczają się lepszym funkcjonowaniem psychospołecznym, intrapersonalnym, relacjami interpersonalnymi i społecznymi, sukcesami akademickimi i mniejszymi problemami behawioralnymi. Ponadto dowody empiryczne sugerują, że zadowolenie z życia chroni przed negatywnymi skutkami stresu i rozwojem zaburzeń psychicznych. Oznacza to, że młodzi dorośli odznaczający się pozytywną satysfakcją z życia są mniej podatni na późniejsze zachowania eksternalizacyjne w wyniku stresujących wydarzeń życiowych niż osoby z niskim poziomem satysfakcji z życia, co sugeruje, że zadowolenie z życia działa jako moderator (tj. bufor) przeciwdziałający zachowaniom eksternalizacyjnym³⁰.

W Szwecji osoby w wieku od 16 do 24 lat coraz częściej zgłaszają takie objawy jak zmęczenie, zaburzenia snu, lęk i nerwowość. Dane wskazują, że o ile w Szwecji odnotowano zmniejszenie liczby terapii szpitalnych, to paradoksalnie zwiększyła się liczba tego typu interwencji u osób w wieku od 15 do 25 lat. Badania dowiodły, że współcześni młodzi dorośli jako grupa zmagają się z kryzysem rozwojowym, a względna niezależność od ról społecznych i normatywnych oczekiwań u młodych dorosłych wpływa na ich wizerunek własny³¹. Badacze uważają, że być może ważniejsze niż kiedykolwiek jest określenie ram współczesnego społeczeństwa poprzez zrozumienie mechanizmów determinujących zachowanie ludzi. Na przykład sposób, w jaki wyrażane jest cierpienie psychiczne, zmienia się w czasie, a dziś poczucie bezsensu i bezradności jest wyrażane częściej niż w poprzednich okresach. Rzadziej badania koncentrują się na młodych dorosłych i tym, co postrzegają jako swoje problemy, niezależnie od tego, czy szukają profesjonalnej pomocy, czy nie³².

F. Casas, M. Sadurni, G. Coenders, vol. 66, Springer, Dodrecht 2004, https://doi.org/10.1007/978-1-4020-2312-5_3

³⁰ C. Proctor, P.A. Linley, *Life satisfaction in youth [in:] Increasing psychological well-being in clinical and educational settings: Interventions and cultural contexts*, eds. G.A. Fava, C. Ruini, Springer, Dodrecht 2014, https://doi.org/10.1007/978-94-017-8669-0_13

³¹ G. Jacobsson, F. Tysklind, A. Werbart, *Young adults talk...*, op. cit.

³² Ibidem.

Podsumowanie

Przedstawione powyżej rozważania teoretyczne i empiryczne pozwoliły na wskazanie podstawowych wymiarów istotnych dla opisu rozwoju oraz funkcjonowania młodych dorosłych. Analizując owe wymiary, zwrócono uwagę m.in. na następujące kwestie: a) ugruntowanie w teorii i badaniach naukowych, b) wagę dla różnych aspektów funkcjonowania młodych dorosłych a także możliwości ich korekcji za pomocą np. różnego rodzaju programów czy terapii czy c) podatność na zmiany w czasie. Należy też zwrócić uwagę, że analiza rozwoju i funkcjonowania młodych dorosłych ma swoje ograniczenia, albowiem odzwierciedlała zarówno dominującą literaturę przedmiotu, jak i uwzględniane w niej zależności przede wszystkim w odniesieniu do krajów rozwiniętych. Ponadto postrzeganie sukcesu rozwojowego młodych dorosłych jest tym samym uwikłane w takie aspekty jak wartości kulturowe, normy, umiejętności, zachowania czy też pożądane osiągnięcia właściwych dla danego kręgu kulturowego.

Zrozumienie wymiarów udanego rozwoju młodych dorosłych wymaga dalszych teoretycznych i empirycznych badań, zarówno w celu potwierdzenia znaczenia ram teoretycznych, jak i ich empirycznego zweryfikowania.

BIBLIOGRAFIA

- Arnett J.J., *Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties*, "American Psychologist" vol. 55(5), 2000.
- Blinn-Pike L., Worthy S.L., Jonkman J.N., Smith G.R., *Emerging adult versus adult status among college students: Examination of explanatory variables*, "Adolescence" vol. 43(171), 2008.
- Feinstein L., Bynner J., *The importance of cognitive development in middle childhood for adulthood socioeconomic status, mental health, and problem behavior*, "Child Development" vol. 75, 2004, <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2004.00743.x>
- Fombonne E., *Increased rates of psychosocial disorders in youth*, "European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience" vol. 248, 1998, <https://doi.org/10.1007/s004060050013>
- Grzelak J., Jarymowicz M., *Tożsamość i współzależność [w:] Psychologia, t. 3: Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*, red. J. Strelau, Gdańsk 2000.
- Hamer K., *Identyfikacje społeczne, uznawane kryteria polskości i fundamenty moralne młodych Polaków [w:] Młodzi dorośli: identyfikacje, postawy, aktywizm i problemy życiowe*, red. K. Skarżyńska, Warszawa 2021.

- Jacobsson G., Tysklind F., Werbart A., *Young adults talk about their problems*, "Scandinavian Journal of Psychology" vol. 52(3), 2011, <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2011.00874.x>
- Kulas P., *Inteligencckość zaprzeczona. Etos i tożsamość młodych inteligentnych elit*, Warszawa 2017.
- Machaj I., *Walory poznawcze kategorii tożsamości społecznej jednostki [w:] Tożsamość i identyfikacje. Propozycje teoretyczne – doświadczenia badawcze*, red. E. Smolarkiewicz, J. Kubera, Poznań 2017.
- Nickerson A.B., Nagle R., *The influence of parent and peer attachments on life satisfaction in middle childhood and early adolescence [in:] Quality-of-Life Research on Children and Adolescents. Social Indicators Research Series*, eds. A. Dannerbeck, F. Casas, M. Sadurni, G. Coenders, vol. 66, Springer, Dodrecht 2004, https://doi.org/10.1007/978-1-4020-2312-5_3
- Oesterle S., Hawkins J.D., Hill K.G., Bailey J.A., *Men's and women's pathways to adulthood and their adolescent precursors*, "Journal of Marriage and Family" vol. 72(5), 2010, <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00775.x>
- Oesterle S., Hawkins J.D., Hill K.G., *Men's and women's pathways to adulthood and associated substance misuse*, "Journal of Studies on Alcohol and Drugs" vol. 72(5), 2011, <https://doi.org/10.15288/jsad.2011.72.763>
- Proctor C., Linley P.A., *Life satisfaction in youth [in:] Increasing psychological well-being in clinical and educational settings: Interventions and cultural contexts*, eds. G.A. Fava, C. Ruini, Springer, Dodrecht 2014, https://doi.org/10.1007/978-94-017-8669-0_13
- Prosser J., McArdle P., *The changing mental health of children and adolescents: Evidence for a deterioration?*, "Psychological Medicine" vol. 26, 1996, <https://doi.org/10.1017/S0033291700037739>
- Scales P.C., Benson P.L., Oesterle S., Hill K.G., Hawkins J.D., Pashak T.J., *The dimensions of successful young adult development: A conceptual and measurement framework*, "Applied Developmental Science" vol. 20(3), 2015, <https://doi.org/10.1080/10888691.2015.1082429>
- Skarżyńska K., *Młodzi dorośli Polacy: Wspólne i indywidualne doświadczenia oraz ich mentalne konsekwencje [w:] Młodzi dorośli: identyfikacje, postawy, aktywizm i problemy życiowe*, red. K. Skarżyńska, Warszawa 2021.
- Smolarkiewicz E., Kubera J., *Wprowadzenie. Tożsamość i identyfikacje. Propozycje teoretyczne – doświadczenia badawcze [w:] Tożsamość i identyfikacje. Propozycje teoretyczne – doświadczenia badawcze*, red. E. Smolarkiewicz, J. Kubera, Poznań 2017.
- Szafranec K., *Dojrzewający obywatele dojrzewającej demokracji*, Warszawa 2012.
- Śpiewak P., *O pokoleniach [w:] Rozmowy na nowy wiek*, red. K. Janowska i P. Mucharski, Kraków 2002.
- Świda-Ziemba H., *Wartości egzystencjalne młodzieży lat dziewięćdziesiątych*, Warszawa 1999.
- Wiszejko-Wierzbicka D., Kwiatkowska A., *Wchodzenie w dorosłość. Ogólnopolskie badanie młodych Polaków w wieku 18–29 lat*, „Studia Socjologiczne” nr 2(229), 2018.